

en het nog gereedliggende schip. Maar de zendelingen van Antonius haalden hem onderweg in.

Toen bleef Cicero niet anders over dan te doen, wat hij beloofd had in een van zijn redevoeringen tegen Antonius: „als een dapper zwaardvechter goed te sterven”.

En zijn dood was werkelijk een gladiator waardig. Toen de vervolgers hem bereikt hadden, zoo vertelt Plutarchus, stak hij zijn hoofd buiten den draagstoel; „zijn haren en baard waren vuil, zijn gelaat vermoeid, maar hij zag, met een gewoon gebaar zijn kin steunend op de linkerhand, zijn moordenaars vast in de ooggen”, en wachtte den dood af.

Popilius Laenas door hem vrijgepleit in een proces wegens vadermoord, bracht hem dien door een zwaardslag in den nek.

Antonius deed het hoofd en de rechterhand van zijn tegenstander, die zich nooit met andere middelen dan die van wet en recht gewerd had, op het spreekgestoelte, waar hij zoovele triomfen vierde, ten toon stellen. Men zegt, dat zijn vrouw Fulvia de tong, die haar zoo doodelijk beleedigd had, met gloeiende naalden doorpriemde.

Ook in Cicero's tijd, die zoo humaán lijkt, als we zijn brieven lezen, sluimeren in velen de oude elementaire driften, die „theatraal” schijnen. Maar de brutale misdaden zijn zonder spoor verdwenen, de humaniteit van den vermoorden wijsgeer werkt nóg door.

* * *

Onder de keizers stijgt Astura, evenals Antium, in bezochtheid en aanzien. De rijksbestuurders bezaten er villa's. Tot deze behoren hoogstwaarschijnlijk de bouwvallen, die men overal aan het strand onder de oppervlakte van de zee ziet en waarvan de met hel blauw of groen water gevulde kamers, zooals een Italiaan fijn opmerkte, gelijken op de gezette steenen van een reusachtig halssnoer. (Afb. 9).

Maar ook dan rust, naar het schijnt, een vloek op de plek, van waar Cicero zijn laatste zeereis begon.

Ze bracht ongeluk eerst aan Augustus (afb. 12), toen aan zijn opvolger.

„Toen Augustus”, zoo vertelt zijn levensbeschrijver, Tiberius op diens reis naar het Oosten tot Beneventum wilde vergezellen en telkens processen, waarin hij zijn uitspraak geven moest, hem terughielden, riep hij ten slotte ongeduldig uit: „„Als alles zoo langzaam gaat, kom ik nooit weer naar Rome terug””. Dat gezegde gold later als een voorteeken, want Augustus kwam werkelijk niet weer. Hij begon de reis (in den zomer van 14 na Christus) en ging eerst naar Astura. Daar liet hij zich tegen zijn gewoonte, om een luchtje te scheppen, na zonsondergang naar buiten dragen; de uitwasemingen van de rivier deden hem onwel worden”.

Dat wil dus zeggen, dat Augustus in Astura malaria kreeg. De Romeinen wisten blijkbaar toen al, dat de besmetting juist na zonsondergang wordt overgedragen. De oude keizer overleed na eenige dagen aan „moeraskoorts”.

Precies éézelfde lot trof driëntwintig jaar later keizer Tiberius.

Zoo brachten het stille water en de schaduw van het oerwoud, die de muggen kweekten, den dood.

* * *

Wellicht deed de verlatenheid der middel-eeuwen de kiem der ziekte verdwijnen — in de eerste eeuwen na het jaar duizend is de Campagna vrij dicht bevolkt —, maar al was het verblijf daar op zich zelf niet meer doodelijk, toch week de vloek niet van Astura.

Het eerst verschijnt de naam weer in een schenkingsacte uit de tiende eeuw, waarin een zekere Benedetto Conte en zijn vrouw Stefania aan Leo, abt van het klooster Sant' Alessio op den Aventijn in Rome, al hun bezittingen in Astura overdragen: „uit liefde tot God Almachtig en ter vergeving van hun misdaden”. Er staat niet „zonden”, maar „misdaden”.